

สำรวจชุมชนวัดละใน 5 อำเภอ : อำเภอเมือง, พะทอง, สันป่าตอง,
จอมทอง, ตอก

โดย

นางกฤษณา เจริญวงศ์

นางสาวเพชรรา ประจวบจันทึก

ได้รับทุนอุดหนุนโครงการวิจัยจากศูนย์วิจัยและพัฒนารวมชน มหาวิทยาลัยมหิดล อันดามันที่ 25

(พ.ศ. 2529 - 2530)

กิติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณหน่วยงานและบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือให้งานวิจัยนี้สำเร็จ
ลุล่วงลงได้ กล่าวคือ ศูนย์วิจัยและพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยพายัพ ที่กรุณาให้ทุนวิจัยแก่ผู้วิจัย
ในการค้นคว้าวิจัย สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยพายัพ ตลอดจนบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ทุกคน
ที่ให้บริการด้านกูรูมีเอกสารต่าง ๆ เป็นอย่างดี สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
และเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะอาจารย์พรพนทิพย์ เครือไทย นักวิจัยประจำสถาบันฯ ที่ให้ความ
สะดวกแก่ผู้วิจัยตลอดเวลา สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยเฉพาะฝ่ายเอกสารด้านนา
หน่วยงานพัฒนาชุมชนประจำอำเภอหางดง อำเภอสันป่าตอง อำเภอจอมทอง และอำเภอฮอด
ส่วนบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือและสนับสนุนงานวิจัยฉบับนี้ตั้งแต่เริ่มแรก ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้
ณ ที่นี้ได้แก่ ดร. ราญ ฤนาท ซึ่งเป็นทั้งผู้นำและผู้ร่วมสำรวจในการออกสำรวจหมู่บ้านต่าง ๆ
คุณนิรมล ปัญญามูล ผู้ช่วยวิจัย ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการเก็บข้อมูล อาจารย์ปวงคำ คุ้มเขียว
แห่งภาควิชาสังคมมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งมีส่วนช่วยเหลือในด้านคำแนะนำที่ดี
และเป็นประโยชน์ และงานวิจัยนี้จะสมบูรณ์ออกมาไม่ได้ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านใน
หมู่บ้านต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยทำการสำรวจและเก็บข้อมูล ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูง และสุดท้ายนี้
ขอขอบคุณ คุณจำลอง เจริญดี ที่ช่วยเหลือในด้านการพิมพ์และทำให้งานวิจัยฉบับนี้สมบูรณ์เป็น
รูปเล่มขึ้นมาได้

คณะผู้วิจัย

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้เพื่อทราบถึงชุมชนและหมู่บ้านของชาวลัวะใน เชียงใหม่ โดยวิธีการศึกษาสำรวจเบื้องต้น เพื่อที่จะศึกษาถึงประวัติความเป็นมา ลักษณะทั่วไปของชาวลัวะในด้านการความเป็นอยู่ในการดำเนินชีวิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม ตลอดจนลักษณะของวัฒนธรรมไทยที่ชาวลัวะรับไปปฏิบัติ และสิ่งที่ยังคงเอกลักษณ์ของชาวลัวะ เพื่อจะเป็นข้อมูลพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ ดังคนอื่นจะเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน ตลอดจนการศึกษาคนคว่าอย่างลึกซึ้งต่อไปในอนาคต

การศึกษานี้ได้เลือกสำรวจรายชื่อหมู่บ้านหรือชุมชนลัวะที่ปรากฏในเขต 5 อำเภอ ของจังหวัดเชียงใหม่ คือ อำเภอเมือง อำเภอหางดง อำเภอสันป่าตอง อำเภอจอมทอง และอำเภอฮอด

การเก็บรวบรวมใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์อยู่ในหมู่บ้าน แล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากเอกสารในรูปแบบของการบรรยายเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า หมู่บ้านลัวะในหมู่บ้านทั้ง 5 มีประวัติความเป็นมายาวนาน ก่อนการสร้างเมืองเชียงใหม่ ชาวลัวะส่วนมากเชื่อวามรรมพบุรุษของตนคือ ชุนหลวงวิลังคะ ซึ่งเป็นผู้สร้างเมืองเชียงใหม่

ก่อนที่จะมาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ นั้น พวกลัวะได้อาศัยอยู่ บนดอยเนื่องจากความแห้งแล้งกันดาร การขยายตัวของกลุ่มชนจึงมีการ เคลื่อนย้ายหาที่ทำกิน ที่มีความอุดมสมบูรณ์กว่าเดิม อันมีผลให้ลัวะส่วนหนึ่งเปลี่ยนสภาพจากการอยู่บนดอยมาเป็นการ อยู่บนที่ราบ ซึ่งมีคนพื้นเมืองอาศัยอยู่ จึงทำให้กลุ่มชนลัวะได้มีโอกาสใกล้ชิดเกิดการแลกเปลี่ยนกันขึ้นระหว่างวัฒนธรรมลัวะกับวัฒนธรรมพื้นเมือง โดยการติดต่อกันในด้านต่าง ๆ เช่น การซื้อขายสินค้า การรับจ้างทำงานในไร่นาของคนพื้นเมือง ตลอดจนมีการแต่งงานกัน มีผลให้เกิด การปรับตัวและยอมรับวัฒนธรรมไทยพื้นเมือง ผลการวิจัยปรากฏว่า ลักษณะเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองของชาวลัวะไม่ เป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมไทยพื้นเมือง แต่ก็ยังมีการยึดมั่นประเพณีและวัฒนธรรมเดิมของตนบางอย่างเอาไว้ด้วย ซึ่งทำให้คนโดยทั่วไป สามารถมองเห็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนนี้ได้ในปัจจุบัน

Abstract

The purpose of this study was to make a survey investigation of the Lua community in Chiang Mai. This study examined the historical origins, general characteristics on the lifestyle of the Lua, their beliefs, traditions and customs, Thai cultural patterns adopted into Lua life, as well as what continues to set the Lua off as distinctive from their neighbors. These findings will be of use in examining Lua history and society as well as being a guide in community development. The findings are also a basis for further, in-depth, studies of the Lua.

This study examined Lua villages in five districts of Chiang Mai Province. These were Muang District, Hang Dong District, San Pa Tong District, Chom Thong District, and Hot District.

Data collection made use of questionnaires and interviews. Data obtained from interviewing those knowledgeable about the study villages were analyzed together with documentary evidence. This was presented in the form of an analytical report.

Results of this survey showed that the Lua villages in the five study districts have a long history, reaching back to before the founding of Chiang Mai city. The Lua believe that one of their ancestors, Khun Wilangka, founded Chiang Mai city.

Before coming to live in the lowlands of Chiang Mai Province, the Lua formerly lived in the hills because of arid weather conditions. As their numbers increased, they had to find new areas more fertile on which their growing population could make a living. This was a factor in the hill Lua moving to settle in the valleys, where there were many lowlanders living before them. This opened the new opportunity for the Lua to meet and have cultural exchanges with the earlier valley settlers. These exchanges included trade, being hired to work in the fields of the previous lowlanders, as well as intermarriage. This has led to acceptance of and adoption of various Thai lowlander customs. This study has shown that the economic, social, political, and administrative characteristics of the Lua have not been obstacles to their assimilating Thai customs. The Lua, nonetheless, still adhere to their Lua identity making it possible at present to see their cultural uniqueness.

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทหน้า	1 - 4
บทที่ 1 ประวัติความเป็นมาของชาวฉะว	5 - 16
บทที่ 2 ฉะวอำเภอเมือง	17 - 22
บทที่ 3 ฉะวอำเภอหางดง	23 - 38
บทที่ 4 ฉะวอำเภอต้นป่าตอง	39 - 51
บทที่ 5 ฉะวอำเภอจอมทองและยอด	52 - 59
บทสรุปและข้อเสนอแนะ	60 - 68
บรรณานุกรม	69 - 71

PAYAP UNIVERSITY

บทนำ

ลัวะที่อยู่ในประเทศไทยทุกวันนี้เป็นชนเผ่าเดียวกันกับพวกว่า ซึ่งก็มีภูมิลำเนา
อยู่ตามบริเวณลุ่มแม่น้ำคง หรือ สาราวัน ในรัฐไทยใหญ่ (Shan State) ประเทศพม่า ลัวะเป็น
ชนชาติที่มีพื้นเพเดิมอยู่ในแหลมอินโดจีนเช่นเดียวกับมอญและเขมร โดยมีหลักแหล่งอยู่ตอนกลาง
ของแหลมอินโดจีน โดยเฉพาะที่ลัวะปุระคือ เมืองลพบุรีปัจจุบัน แล้วอพยพขึ้นไปทางเหนือโดย
ยึดลำแม่น้ำปิงเป็นแนวการอพยพ พวกแรกก็อพยพไปตั้งถิ่นฐานอยู่ตามริมแม่น้ำคงและตั้งอยู่ที่นั่น
จนถึงปัจจุบันนี้ ส่วนพวกที่ตามมาภายหลังก็พากันตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายตามลุ่มแม่น้ำปิงเรียกว่า
พวกว่าเช็ด (ลิน ; 2512 : 3)

ลัวะได้ครอบครองดินแดนล้านนาไทยมานานแล้วในช่วงประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 6
ต่อมาตกอยู่ใต้อำนาจมอญซึ่งเป็นชนอีกเผ่าหนึ่งเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 7 ชนเผ่าลัวะได้ลดจำนวนลง
และหลบหนีขึ้นไปอยู่บนภูเขา อย่างไรก็ตามชนเผ่าลัวะก็มีกำลังกล้าแข็งพอที่จะต่อต้านมอญได้ใน
คริสต์ศตวรรษที่ 13 ขณะที่ชนเผ่าไทยเข้าครอบครองล้านนาไทย ชนเผ่าลัวะมีจำนวนมากตาม
บริเวณลุ่มแม่น้ำปิงในคริสต์ศตวรรษที่ 16 และชนเผ่าลัวะมีจำนวนมากที่ทำให้กองทัพพม่าที่มารุกราน
ในระบายนั้นคิดว่าดินแดนแถบนี้เป็นที่อยู่ของลัวะยิ่งกว่าชาวไทย (ชาชูชัย ; 1 : 3)

ลัวะมีภาษาของตนเองซึ่งจัดอยู่ในกลุ่ม (Pa - Laung - Wa) และ (Riang) ึ่งอยู่
ในตระกูลมอญ - เขมร ภาษาลัวะส่วนมากมีความคล้ายกับภาษามอญและภาษาเขมร ลัวะไม่มี
ภาษาเขียน จึงไม่มีอักษรใช้บันทึกภาษาของตนเองมีแต่ภาษาพูดเท่านั้น (ลิน ; 2512 : 11 - 12)
ภาษาลัวะมีความแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ความห่างไกลของหมู่บ้าน (kunstadter ;
1967 : 639 - 674)

ชาวลัวะในประเทศไทย จากการสำรวจในปี 2525 มีชาวลัวะรวมทั้งสิ้นประมาณ
11,536 โดยกระจายอยู่ทั่วไปตามจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคเหนือ ที่อาศัยอยู่มากที่สุดคือ จังหวัด
เชียงใหม่ เช่น อำเภอแม่ริม , อำเภอหางดง , อำเภอจอมทอง และ อำเภอฮอด เป็นต้น

ความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันชาวลัวะที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ราบใกล้มีการอยู่ปะปนกับชาวไทย จึงมีการผสมกลมกลืน

กันทั้งโดยการแต่งงาน และระบบวัฒนธรรมต่าง ๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไปเป็นเวลาช้านานมาแล้ว จึงได้กลายเป็นคนท้องถิ่นไปเกือบจะทั้งหมด แต่ก็ยังมีสิ่งที่หลงเหลือไว้ที่ราบลุ่มและเนินเขาของกลุ่มชนลัวะ ซึ่งชาวพื้นเมืองก็ได้รับเอาไว้เช่นกัน จนมีหลักฐานเกี่ยวกับกำรผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมล้านนาไทยกับวัฒนธรรมของลัวะหลายประการ เช่น ประเพณีการเกิด ที่มี "แม่ฮับ" หรือหมอตำแย ประเพณีการอยู่ไฟที่เรียกว่า "อยู่เคื่อน" ของสตรีหลังการคลอด ความเชื่อเรื่องผีประเภทต่าง ๆ เช่น ผีบรรพบุรุษ ผีบ้าน ผีเมือง ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าหลักเมืองหรือเสาอินทขิล ความเชื่อเรื่องการปลุกบ้านทองตองเสามงคุดหรือเสาเอกก่อน การปลุกบ้านหลังคาจั่ว บ้านนิยมทำไม้ไผ่เรียกว่า "กะแล" ความเชื่อเรื่องจุกไฟยามหน้าศพ การทำตุ้งสามหางนำหน้าขบวนศพ การทำห่อข้าวใส่ถุงสะพายไปกับขบวนศพ เป็นต้น (ชาชูชัย ; 2529 : 10 - 11) ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจที่ผู้วิจัยเห็นว่า ควรทำการศึกษาถึงประวัติความเป็นมา ลักษณะการอพยพเคลื่อนย้ายของพวกลัวะในฐานะที่เป็นบรรพชนของคนล้านนาหรือจะทราบถึงกลุ่มชนลัวะที่ยังหลงเหลืออยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงใหม่ โดยในความหมายที่เข้าใจกันในที่นี้ว่า ชาวลัวะหมายถึง ผู้ที่มีสัญชาติไทยและสืบเชื้อสายมาจากชาวลัวะ ที่มีประวัติความเป็นมาในการอพยพมาจากบนคอคย เช่น มาจากบ้านกอกน้อย บ้านมีดพลอง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ แล้วมาตั้งรกรากอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ของเชียงใหม่ เป็นเวลาหลายร้อยปีมาแล้ว ซึ่งกลุ่มชนเหล่านี้เมื่ออยู่เป็นระยะเวลาอันนานก็ได้มีการปะปนกับชาวพื้นเมือง ทั้งในลักษณะการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรม ประเพณีไทยตลอดจนมีการยอมรับไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เนื่องจากมีการติดต่อกับสังคมภายนอก มีการติดต่อกับชาวไทยพื้นเมือง ทั้งลักษณะการติดต่อกับหมู่บ้านใกล้เคียงเพื่อการซื้อขายแลกเปลี่ยนเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการแต่งงานกับชาวไทยพื้นเมือง การเข้ารับการศึกษาจากโรงเรียนของรัฐ การรวมกลุ่มทางสังคม การรวมกลุ่มทางการเมืองในลักษณะของกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นลักษณะการติดต่อกับสังคมภายนอกที่ทำให้มีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมระหว่างลัวะกับคนไทยพื้นเมืองขึ้น

ด้วยเหตุนี้การศึกษาวิจัยในรูปของการสำรวจกลุ่มชนลัวะใน 5 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอหางดง อำเภอสันป่าตอง อำเภอจอมทอง และอำเภอฮอด จึงเป็นข้อมูลในทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกลุ่มชนดั้งเดิมของล้านนาไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนลัวะใน 5 อำเภอ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อสำรวจชุมชนและหมู่บ้านของพวกลัวะในเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของชุมชนลัวะที่ยังคงเอกลักษณ์
ของคุณ ตลอดจนที่ใดผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมของคนพื้นเมือง
3. เพื่อรวบรวมรายชื่อของหมู่บ้านต่าง ๆ ของพวกลัวะที่ปรากฏในเมืองเชียงใหม่
ซึ่งยังไม่ได้รับการศึกษาและค้นคว้ามาก่อน
4. เพื่อเข้าใจถึงชุมชนลัวะในด้านการค้าเงินวิถีชีวิตปัจจุบัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อที่จะทราบถึงชุมชนลัวะที่ปรากฏตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในเชียงใหม่
2. จากการศึกษาจะแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของชุมชนลัวะ
3. เพื่อที่จะเข้าใจถึงการดำเนินชีวิตวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนลัวะ
4. เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับที่ตั้งและการอพยพเคลื่อนย้ายของลัวะ
5. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานทางด้านสังคม วัฒนธรรม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการ
วางแผนพัฒนาชนกลุ่มน้อย ตลอดจนการค้นคว้าอย่างลึกซึ้งต่อไปในอนาคต

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาสำรวจเบื้องต้นเพื่อทราบกลุ่มชนลัวะที่ปรากฏใน
หมู่บ้านต่าง ๆ ของเชียงใหม่ ตลอดจนพัฒนาการทางสังคมของชุมชนนั้น โดยเลือกทำการศึกษา
เฉพาะชาวลัวะในขอบเขต 5 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอหางดง อำเภอสันป่าดง
อำเภอจอมทอง และ อำเภอฮอด เพื่อสำรวจว่ามีชาวลัวะอยู่อาศัยในอำเภอเหล่านี้หรือไม่ ถ้ามี
ชาวลัวะอยู่อาศัยในตำบลหมู่บ้านใด จากการศึกษาได้มุ่งสรุปตัวอย่างสัมภาษณ์เฉพาะหมู่บ้านที่ผู้วิจัย
พิจารณาว่ามีชาวลัวะอยู่มากที่สุด พร้อมทั้งสามารถเห็นพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงจากเดิมถึง
ปัจจุบัน

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ เอกสารอ้างอิง เช่น

1. บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, ชาวเขาในไทย. กรุงเทพฯ: อมรรการพิมพ์, 2506
2. สงวน ไชยสิทธิ์, ประเพณีไทยภาคเหนือ. พิมพ์ครั้งที่ 2 , กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2512.
3. สัน เพ็ญ, ประวัติความเป็นมาของล้านนาไทย. เชียงใหม่: ทิพย์เนตรการพิมพ์, 2526.
4. ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง, ศิลปะและโบราณคดีในประเทศไทย, กรุงเทพฯ: กรมศิลปากรพิมพ์, 2517.
5. ถวิล ชรรณรส, ชนชาวม้ง, เชียงใหม่: ทิพย์เนตรการพิมพ์, 2524.
6. Donald Swares, บทความ "ตราดวงนลาบเงินของพระนางวิสุทธรังษี"
Swarthmore College U.S.A
7. Kraissie Nimmanhaeminda, "the Lawa Guardian spirits of Chiang Mai". The Journal of the Siam society, 1967

ระเบียบวิจัย

1. ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยนี้
2. สัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ในท้องถิ่นตามหมู่บ้านต่าง ๆ
3. ศึกษาจากแผนที่การอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มชนลัวะ
4. ข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัยจะนำเสนอในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์